

RAVZÎ'NİN EDİNCİK ŞEHRENGİZİ (Ravzi's Edincik Şehrengiz)

Yaşar AYDEMİR*

Özet: Şehrengizler, bir şehrin doğal ve tarihi güzellikleri ile o şehrin esnaflarını “güzellerini” manzum olarak tanıtan eserlerdir. Bugün Balıkesir’in Bandırma ilçesine bağlı bir nahiye olan Edincik, Osmanlı döneminde önemli bir merkez olmuştur.

XVI. asırda yaşamış olan Edincikli Ravzî, mütekerrir muhammes nazım şekliyle Edincik şehrengizi yazmıştır. Tamamı 106 bent tutan şehrengizde 95 güzele yer verilmiştir. Makalemizde, adı geçen şehrengizin tanıtım ve incelemesi yapılmış, transkripsiyonlu metni ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ravzî, Edincik Şehrengizi, Muhammes, XVI. yüzyıl, Esnaf

Abstract: Şehrengizs are the works which describe a city's naturel and historical places and it's tradesmen/ “beautiful”. Today a ward in the border of Balıkesir, Bandırma, Edincik became an important center during Ottoman Empire.

Ravzi of Edincik, who lived in the XVI. century wrote Edincik Şehrengiz by using “mütekerrir muhammes” style of verse poetry. The total Şehrengizs, consisting of 106 stanzas, 95 beauties are mentionet. In our study, the şehrengiz is introduced and examined, the transcribed text is given.

Key Words: Ravzî, Edincik Şehrengizi, Muhammes, XVI. century, Tradesmen.

Giriş

Klasik Türk edebiyatında daha çok yerelliğin göstergesi olan şehrengiz türü, şehrin doğal güzellikleri ile -çoğunluğu esnaf olmak üzere- meşhurlarını tanıtan ve iktisadi yapıyı yansıtan eserlerdir. Şehrengizler, söz konusu ettikleri yerlerin doğal ve mimarî özellikleriyle sosyal yaşantısına ışık tutacak bilgiler içerir. Bu bilgiler doğrudan tarihî belge olarak kabul edilmeseler bile çoğu zaman tarihe yardımcı, bazan da tarihî belgenin olmadığı yerde tarihî belge hüviyeti kazanırlar. Şehrengizlerde divan şiiri estetiği ve türün gereğine uygun olarak, ele alınan şahsiyetlerin çoğunluğu meslek

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi, yasaraydemir@yahoo.com

gurupları içerisinde seçilir ve daha ziyade şöhret yapmış isimlerin anılmasına özen gösterilir.¹

Edincik Beldesi, Balıkesir'in Bandırma ilçesine bağlı, ilçe merkezine 12 km uzaklıkta, Gönen-Çanakkale yolu üzerindedir. 2000 yılı kayıtlarına göre nüfusu 5084 kişidir. Bey köyü, Bezirci köyü, Çarık, Çepni, Çinge, Külefli, Orhaniye, Misakça, Şirinçavuş köyleri bu nahiyeye bağlıdır. Kuzeyinde Marmara Denizi ve Kapıdağ Yarımadası, doğusunda Bursa, güneyinde Balıkesir, batısında ise Çanakkale ve Erdek Körfezleri bulunmaktadır. Erdek Körfezine dikey olarak uzanan engebeli yamaç üzerine kurulmuştur (Tüfekçioğlu 2001: 3). Osmanlı'dan önce Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Katalanlar ve Karesi Oğullarının egemenliğinde bulunmuş olan Edincik, Orhan Gazi zamanında Osmanlılara geçmiştir. Osmanlı hakimiyeti süresince Hüdavendigar sancağına bağlı bir kaza olan Edincik, Cumhuriyetin ilk yıllarında Bandırma'ya bağlı bir nahiye yapılmıştır (Tüfekçioğlu 2001: 3).

Edincik, Osmanlı Devleti'nin Rumeli topraklarına açılmasında ve sefer hazırlıklarında önemli bir liman ve merkezi olmuştur. Rumeli topraklarına ilk sefer hazırlıkları Kapıdağ Yarımadası ile Edincik'te gerçekleştirilmiştir. Edincik hakkında bilgi veren kaynaklarda 15 kadar cami ve mescidin (Aytekin 1997: 22-25; Tüfekçioğlu 2001: 3), 3 hamamın (Aytekin 1997: 21; Tüfekçioğlu 2001: 19), 20 kadar çeşmenin (Aytekin 1997: 18-21; Tüfekçioğlu 2001: 26) adlarından söz edilir. Ravzî de şehrengizinde 95 esnafın adını andığına göre bu dönemde Edincik büyük bir yerleşim yeri olmalıdır. Ravzî'nin Edincik övgüsüne yazdığı gazel formundaki şiirinde (Aydemir 2007: 390-91/G.411), Edincik'in narının benzersizliğinden, çınarının hiçbir zaman Tuba'ya boyun eğmeyeceğinden, güzellerinin işvesinden, Edincik'in dağları ve ırmaklarından, çeşmelerinden söz edilir (Aydemir 2007: 79). Edincik, coğrafi olarak deniz kenarındadır. Burada yaşayan halkın gündelik hayatında da deniz ve denizcilik önemli bir yer tutar. Ravzî'nin şiirlerinde de dikkat çekecek kadar denizcilik terimleri kullanılmıştır. Hatta Ravzî'nin "deniz" redifli bir de gazeli vardır (Aydemir 2007: 79/G.335).

Yünuszâde olarak bilinen Ravzî, Edinciklidir. Şair hakkında devri tezkirelerinde bilgi yoktur. Bugünkü bilgilerimize göre ondan ilk söz eden İsmail Hakkı Uzunçarşılı olmuştur (Uzunçarşılı 1999: 107). Nail Tuman da şairi, Tuhfe-i Nâilî'ye Karesi Meşâhiri'ni kaynak göstererek almış, oradaki beyitleri şiirlerine örnek göstermiştir (Tuman 2001: 1244). Şairin hayatı ve edebî kişiliğine dair bilgilerimiz onun divanındaki

¹ Şehrengizlerle ilgili olarak daha önce üç yazımız yayımlanmıştı. O makalelerde şehrengiz türü ve bibliyografyaya geniş yer vermiştik. Bu yüzden bu yazıda tür ve bibliyografyaya girilmeyecektir. Yazılar için bk. Aydemir 1999: 446-475; Aydemir 2001a: 167-174; Aydemir 2001b: 31-56.

bilgi kırıntılarından hareketlidir (Aydemir 2007). Bu bilgilere göre ataları bey ve sipahidir. Şairin doğum tarihi, en geç XVI. asrın ikinci çeyreğidir. Düzenli olmasa da iyi bir eğitim görmüştür. Ravzî, muhtemelen evlenmiş ve çocuk sahibi olmuştur. Şair, Emir Sultan dergahının sekizinci postnişini Nurbahşiyye veya Kübreviyye mensubu Lutfullah-ı Sâni (öl. 971/1563)'nin dervişidir.

Ravzî, müstağni bir kişiliğe sahiptir. Sahip olduğu bu kişilik, onun devlet erkânıyla ilişkilerini de etkilemiş, özellikle kadırla yıldız barışmamıştır. Çokça yer dolaşmış, dolaştığı kimi yerlerdeki gözlemlerini de nazma çekmiştir. Ravzî, şairlerinden anlaşıldığına göre 1600 yılından sonra ölmüştür.

Ravzî'nin, içinde 736 manzume bulunan bir Divanı vardır. Şiirlerinde sade bir dil kullanmıştır. Mahallî unsurlara yer vermiş, atasözleri ve özellikle deyimlere sıklıkla başvurmuş, halk söyleyişlerini ustalıklı şiiire taşımıştır. Fars şairlerinden Hâfız'ı, Türk şairlerinden de Hayretî ve Bâkî'yi kendisine örnek almıştır. Necâtî, Hayâlî, İshak Çelebi, Yahyâ Bey gibi, birçoğu çağdaşı Türk şairlerini de önemsemiştir.

Edincik Şehrengizi

Edincik Şehrengizi, Divanın yazma nüshasında 45b-54b varakları, Divan neşrinin 193-208. sayfaları arasında yer almıştır. Bu çalışmada Edincik Şehrengizi yer yer başka şehrengizlerle de mukayese edilerek şekil ve muhteva açısından incelenmiş, bütünlüğü dikkate alınarak metin neşrine de yer vermiştir.

Türk Edebiyatına muhteva açısından bakıldığında, iki tip şehrengizin varlığından söz edilebilir. Bunlardan ilki, Lâmi'nin Bursa Şehrengizi'nde olduğu gibi sadece şehrin tarihî eserlerini; camilerini, medreselerini, türbe vs. yapılarını, tarihî şahsiyetlerini, şehrin dağları, ovaları ve yaylalarını, iklimini; yazı, kışı, baharı ve bu mevsimlerin şehirde meydana getirdikleri değişiklikleri konu alan örneklerdir. Bu örneklerde şehrin güzellerine yer verilmez. Daha yaygın olan ikinci tip şehrengizlerde ise, çoğunluğunu esnafların oluşturduğu güzellerin tanıtımı dikkati çeker. Esas amaç şehrin yaşayan güzellerini tanıtmaktır. Bu tip şehrengizlerde şehrin tabii ve tarihî güzelliklerinden kısaca söz edildikten sonra güzellerin anlatımına geçilir. Mesihî (Mengi 1995: 10), Âlî (Aksoyak 1996: 162-63) ve Hâdî (Aydemir 2001b: 31-56) gibi şairlerin şehrengizleri bu tür örneklere girer. Ravzî'nin Edincik Şehrengizi de ikinci grup şehrengiz tiplerindedir.

Edebiyatımızda Sâfi'nin Farsça yazdığı İstanbul Şehrengizi, Usulî'nin Yenice Şehrengizi, Esîrî'nin Bağdat Şehrâşûbu gibi birkaç eser manzum-mensur kaleme alınmış, bunun dışındakilerin çoğu manzum olarak yazılmıştır. Manzum olanların büyük bir kısmı ise mesnevî nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Bazı örneklerde

mesnevi nazım şekliyle birlikte gazel (Mengi 1995: 10), rubaî (Aydemir 2001b: 456-57) gibi şekillere de yer verildiği görülür. Ravzî'nin Edincik şehrengizi, baştan sona mütekerrir muhammes nazım şekliyle yazılmıştır. Görebildiğimiz kadarıyla bu eser, mütekerrir muhammes nazım şeklinin kullanıldığı ilk şehrengiz örneğidir.

106 bent olan Edincik şehrengizi, bent sayısı bakımından da ender örneklerdendir. Eser, son yıllarda yaşamış şair Eşref'e ait sosyal muhtevalı 211 bent tutarındaki "Kaside-i Hürriyet"ten (Erdoğan 2002: 109) sonra Türk Edebiyatında tespit edilebilen en uzun muhammes örneğidir. Türk Edebiyatında tespit edilebilen muhammes örneklerinin % 63'ü beş bentlidir. 30 bendi aşan örnek sayısı bir elin parmakları sayınsıcadır (Erdoğan 2002: 78). Bunlardan 32 ve 33 bentli üç örnek XIX. yüzyılda, 56 bentli örneğe XVIII. yüzyılda yazılmıştır. Şairin yaşadığı yüzyılda yazılan 168 muhammesin 108'i beş bentli iken en uzun örneği 15 bentli olarak tespit edilmiştir (Erdoğan 2002: 77-78). Dolayısıyla Ravzî'nin şehrengizi kendi döneminde yazılmış muhammesler içerisinde de bent sayısı bakımından ilk sırayı alır.

Elimizdeki manzum şehrengiz örneklerinde tercih edilen vezin, genellikle aruzun Mefâilün / Mefâilün / Faülün kalıbıdır (Aydemir 1999: 450). Ravzî'nin şehrengizinde ise tercih edilen aruz kalıbı *Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün*'dür. Bu kalıp, Ravzî'nin Divanında da kendisini hissettirir. Ravzî'nin şiirlerinde bu vezni kullanım sıklığı %34.9 düzeyindedir (Aydemir 2007: 73). Aynı şekilde Türk Edebiyatında muhammeslerde en fazla tercih edilen vezin de (%36) budur (Erdoğan 2002: 110). Aynı veznin Türk Edebiyatında en fazla tercih edilen vezin (%29) olduğu (İpekten 1997: 345) da Ravzî adına kaydedilmesi gereken bir durumdur (Aydemir 2007: 73).

Ravzî, eserinde diğer şehrengizlerdeki genel tertip tarzına uymamıştır. Bu tip şehrengizlerin tertibinde giriş veya başlangıç diyebileceğimiz, çoğunlukla günahların dile getirildiği ve bağışlanma dilendiği bir münacat yer alır. Kimi zaman bunun yerini tevhid doldurur. Bundan sonra naat, varsa sunulan devlet büyüğüne mehdiye gelir. Arkasından sebeb-i telif, sonra da güzellerin vasıfları dile getirilir. Sonunda kısa tutulan hatime veya dua bölümü ile eser tamamlanır. Ravzî'nin şehrengizinde bu tür bir bölümlenme söz konusu değildir. Divanın 45b-54b varakları arasında yer alan Edincik Şehrengizi:

*Şevk-ı bülbülle tolu her kûşesi bâğ u bahâr
Sünbül ü güldür çemen sahrâsı cümle lâlezâr
Her makâmı dil-güşâdur her kinârı cûy-bâr
Gülşeninde bülbülâsâ nâle eyler sad hezâr
Hak budur bâğ-ı İrem'dür şehri İdincik ki var*

bendiyle başlar. Şehrengizin ilk altı bendinde Edincik'in tarihî yerleri ve güzelliklerinden söz edilir. Buna göre Edincik'in her köşesi bağ bahçedir. Çemenliği sümbül ve güldür, sahrası lalelerle doludur. Her makamı gönül açar, her kenarı ırmaktır; Edincik şehri İrem bağına benzer. Orada güzeller sanki cennet bahçesinin gülü gibi görünür. Kimi gül yanaklı, kimi sümbül saçlı kimisi de servi boyludur. Burayı cennet bile kıskansa yeridir.

Şehrin ortasında bir büyük çınarı vardır; ona ancak Tuba ağacı emsal olabilir. Ona Sidre dense uygun düşer. Karşısında Sultan Süleyman'dan kalma muteber bir binası vardır; etrafında laleler ve kuşlar bulunur:

*Orta yirinde bitüpdür bir çenâr-ı bî-bedel
Bî-bedellikde meger Tûbâ ola aña bedel
Var mı 'âlemde nazîri ey dil insâf eyle gel
Bâm-ı çarha irmiş anı Sidre'dür dirsem mahal
Hak budur bâğ-ı İrem'dür şehri-İdincik ki var*

*Karşısında ol temâşâlık ki var budur haber
Kim Süleymân'dan kalupdur ol binâ-yı mu'teber
Hoş mu 'allâ kasr imiş seyr eyle ey sâhib-nazar
Burc u bârûsı bülend evc-i Süreyyâ'dur meger
Hak budur bâğ-ı İrem'dür şehri-İdincik ki var*

*Taş yapısı ak mermer iç yüzi zerrîn-hışt
Tâk u evvânı musavver toprağı 'anber-sirişt
Lâlezâr u murgzâr etrâfi güyâ ki behişt
Meyl ider âb u hevâsına anuñ her hûb u zişt
Hak budur bâğ-ı İrem'dür şehri-İdincik ki var*

Şehrengizin yedinci bendinde Edincik'in mamur kalması için dua edilir. Şair, Hak'tan Edincik'in mahşer gününe kadar bayındır olmasını, kem gözlerden uzak kalmasını, halkının sevinç ve mutluluk içerisinde olmasını ister:

*İsterin Hak'dan anı kim haşre dek ma'mûr ola
Zerre-i hâkinden anuñ çeşm-i bedbîn dûr ola
'İşret ü 'iş ile halkı tâ ebed mesrûr ola
Lutf-ı Yezdân ile dâ'im her biri me'cûr ola
Hak budur bâğ-ı İrem'dür şehri-İdincik ki var*

Eserin sekizinci bendi “güzeller”in anlatımına girizgah mahiyetindedir. Buna göre orada hesapsız güzel vardır; her birine binlerce genç, ihtiyar âşıktır. O ay yüzlü güzelleri görünce güneş bile utanır:

*Var o yirde âsmânâsâ melekler bî-hisâb
Sanıla meşhûr-ı ‘âlem dil-ber-i ‘âlî-cenâb
Her birine mübtelâ olmuş hezârân şeyh u şâb
Görse ol meh-rûları şermende olur âftâb
Hak budur bâğ-ı İrem ’dür şeh-r-i İdincik ki var*

Şehrengizde, dokuzuncu bentten itibaren her bentte bir “güzel” olmak üzere 95 kişi tanıtılmıştır. Diğer şehrengizlerde olduğu gibi anılan ismin kişisel özelliklerine, lakaplarına, isimleri ve mesleklerinin çağrışımlarına özen gösterilmiştir (Aydemir 1999: 450). Aşağıdaki dizelerde Turmuş Bâli vasfedilmiş, mesleğinin çağrışımı olan kasaplıkla ilgili “kuzu”, “koyun”, “câme-i al”, “kana girmek” gibi kelimelere yer verilmiştir.

*Biri Turmuş Bâli ’dür kassâblık san ’at aña
Dahı koyunda yaraşur kuzudur ol bî-vefâ
Câme-i âl ile gördükce ben anı dâ ’imâ
Çok büyükce kana girmişsin disem cânâ n ’ola
Hak budur bâğ-ı İrem ’dür şeh-r-i İdincik ki var*

Şehrengizde 95 güzelden 55’inin ismi söylenmiştir. Ahmet, Mehmet ve Mustafa isimleri en sık kullanılanlarıdır. İsimlerin sonuna eklenen “Bâli” ismi veya sıfatı dikkat çekecek kadar çoktur. İsmi verilen 55 kişiden 11’inin ikinci adı/sıfatı “Bâli”dir. Özellikle Rumeli kökenli şairlerde rastladığımız bu isimler/sıfatlar diğer şehrengizlerde de karşımıza çıkmaktadır. Bu isim/sıfat, kendi döneminde hafif meşrep insanlar için söylene gerektir.

Şehrengizde, aşağıdaki tabloda “Atası” sütununda da görüleceği gibi 28 kişinin baba adından, baba mesleğinden veya kardeş isminden hareketle tanıtımı yapılmıştır. Bunlardan ikisi kardeşlerinin isimleri aracılığıyla, diğerleri de baba adları veya baba mesleklerinden hareketle tanıtılmıştır. Bunların 13’ünün ismi belli olmasına rağmen 15’inin isimleri belli değildir.

Şehrengizde geçen meslek isimlerine baktığımızda, şahısların mesleklerinden pek fazla bahsedilmediğini görürüz. Tabloda da görüldüğü gibi demirci (2), kılıççı, bakkal, börekçi, kasap, bâfende (dokumacı), sanatkâr (genel bir ifade), neccar (dülger), helvacı, suhte (öğrenci), berber, dellak, başmakçı (ayakkabıcı) ve bende (hizmetçi) olmak üzere 15’inin mesleğinden söz edilmiştir. Bunların içinden “sanatkâr” ifadesini,

öğrencilik ve bendeyi bir meslek saymazsak bu sayı 12'ye düşer. Bunların içinde börekçi, helvacı, berber, dellak, bende, başmakçı ve suhte olan yedi kişinin sadece meslekleri verilmiştir. Sadece özellikleri verilen 14 isim vardır. Lakapları verilen sekiz kişiden beşinin aynı zamanda isimleri verilmiş, üçünün sadece lakapları ile yetinilmiştir.

Şehrengizin muhtevasına ait yaptığımız izahın toplu dökümünü, görselliği ön plâna çıkararak bir tablo ile şu şekilde gösterebiliriz:

Tablo

Bent	İsim	Atası	Meslek	Özellik	Lakap
9	Hünkar	-	-		
10	Mustafa	-	-		
11	-	Kadıızâde	-		
12	Mehemmed Şah	Hacıbayram oğlu	-		
13	-	-	-	Bey	
14	Ali Bâlî	-	-		
15	-	Bakkalzâde	-		
16	Mehemmed	-	-		
17	Mehmet Şah	-	Demirci		
18	Mustafa	-	Demirci		
19	Hamza Bâlî	-	-		
20	Hüseyn	Hasanzâde	Kılıççı		
21	Oruç Bâlî	-	Bakkal		
22	Memî	-	-		
23	-	-	Börekçi		
24	Mahmud	-	-	Gafilzâde şakirdi	
25	Ahmed	-	-	-	Karabıyık
26	Mehemmed	-	-	Ayyar	
27	-	-	-	Ahdinde durmaz, mürüvvet-siz, keremsiz	
28	İbrâhim Bâlî	-	-		

29	Turmuş Bâli	-	Kasab	-	
30	Ahmet Bâli	-	-		
31	Kaya	Müezzinzâde	-	-	
32	-	-	-	Gizli genç, Kocadayımın şakirdi	
33	-	-	-	Şehreminin hizmetinde biri	
34	-	Nacaklızâde	-	-	
35	Murad	-	Bâfende (dokumacı)	-	
36	-	Hızırcıkzâde	-	-	
37	Bayram	-	Sanatkar	-	
38	-	Abdişah oğlu	-	-	
39	-	-	-	Kadı yanında çalışır	
40	Mustafa	İlyas oğlu	-	-	
41	-	-	-	Mehparecik	
42	Memi	Usta Hasan kardeşi	-	-	
43	-	-	-	-	Bengi
44	-	Bendezâde	-	-	
45	Musli Reis	-	-	-	
46	Yusuf Bâli	-	-	-	
47	Yusuf	-	-	Nevreste	
48	-	-	-	Baş tacı	
49	-	-	-	Siyehçerde	
50	Abdi Bâli	-	-	-	
51	-	-	-	-	Karakaş
52	Ahmet	Turgudzâde	Neccar	-	
53	Mahnev	-	-	-	
54	-	-	-	-	Kurşun dökten
55	Fazlı Bâli	-	-	Dükkan sahibi	-

Ravzî'nin Edincik Şehrengizi

56	-	-	Helvacı	İki kardeş	-
57	-	-	Suhte (ilm-i ilâhî talibi)	-	-
58	-	Katırcızâde	-	-	-
59	Ebubekr	-	-	-	-
60	-	Hacı Ömerzâde	-	-	-
61	Ahmet Şah	-	-	-	-
62	Hasan	-	-	-	-
63	Hüseyin	-	-	-	-
64	Dede	-	-	Kibirli, kendini beğenmiş	-
65	İsa	-	-	-	Gonca
66	Nakşi	-	-	-	Kız
67	-	-	-	Hande-rû	-
68	Nasuh	-	-	-	-
69	Mahmud	Ekmekçizâde	-	-	-
70	-	Kul Hızırzâde	-	-	-
71	-	Hammamcı oğlu	-	-	-
72	Ahmet	Mükerremzâde	-	-	-
73	Zünnûn-ı Mısri	-	-	-	-
74	-	-	-	Cömert, vefakar	-
75	Hızır	-	-	Hızır-ı sâni	-
76	-	Kasap oğlu	-	-	-
77	Cafer	-	-	-	-
78	Hacı Bâlî	-	-	-	-
79	Rıdvan	-	-	-	-
80	-	Halvacı zâde	-	-	-
81	-	-	-	İsmi kasıtlı söylenmemiş adının ilk harfi "mim"	-
82	Yusuf	-	-	-	-

83	Abdurrahman	-	-	İlim okur, İmam-ı Azam öğrencisi	-
84	İsa	Hızırzâde	-	-	-
85	Musli Şah	Kasımzâde	-	-	-
86	-	-	-	İsimsiz biri	-
87	-	Tuzcuzâde	-	-	-
88	Mehemmed	-	-	-	Karangıllı
89	Bâkî	Reisin oğlu	-	-	-
90	-	-	-	İki kardeş	-
91	Yûsuf	-	-	-	-
92	-	-	Berber	-	-
93	-	-	Dellak	-	-
94	-	Ferhatzâde	-	-	-
95	-	Ferhatzâde kardeşi	-	-	-
96	Mansur	-	-	-	-
97	-	Abdülcelil oğlu	-	-	-
98	-	-	-	İsimsiz biri	-
99	Musli	İslam oğlu	-	-	-
100	Hasan	-	-	-	Yanık
101	-	-	Başmakçı	-	-
102	İsâ Bâfî	-	-	-	-
103	-	-	Bende	İsimsiz biri	-

Şehrengizde güzellerin anlatımı 9. bentten başlayıp 104. bende kadar devam eder. Her güzele bir bent ayrılmıştır. Kimi şehrengizlerde karşılaştığımız kişilere göre bent veya beyit sayısının değişiklik göstermesi Edincik Şehrengizi'nde yoktur.

Şehrengizde kullanılan dil, Divanın genel dil özelliklerini yansıtır. Ondan çok farklı bir söyleyiş yoktur. Divanda da çok az geçen atasözlerine hiç yer verilmemiştir. Şair, şehrengizinde “Başı üstünde yeri ol-” 65/d, “Başına kaynar sular dökül-” 71/b gibi deyimlerden istifade etmiştir.

Ravzî, 104. bentte:

Haşre dek söylense bulunmaz nihâyet ey gönül

*Bu yirüñ mahbûbına yok hadd ü gâyet ey göñül
Her biri bir kad-kıyâmet gamze âfet ey göñül
Ger kıyâma gelseler kopar kıyâmet ey göñül
Hak budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var*

dizeleriyle bu yerin mahbubunun saymakla bitmeyeceğini, her birinin kıyâmet boylu, keskin bakışlı güzeller olduğunu söyler. 105. bentte de deftere kaydedilmeyen sayısız yeni yetme güzel bulunduğunu, sayılarının çokluğundan kalemin yazmasının imkansız olduğunu, her birini sonra gelecek şairlerin şiirlerine alacağını ifade eder:

*Hâric ez-defter niçe nev-resteler var bî-aded
Ân-ı ruhsârına olmuş iki ebrû iki med
Hâme tahrîr idemez zîrâ ki gördüm lâ-yu'ad
Her birisin şâ'ir-i hâdis ider şi'rinde 'ad
Hak budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var*

Şair, güzellerin her birinin uzun ömürlü, servi boylu olması duasıyla manzumesini tamamlar:

*Yâ İlâhî her birine rûzı kul 'ömr-i dirâz
Kâmet-i bâlâyile her biri olsun ser-firâz
Serv-kadler nâz idüp 'âşıklar itdükce niyâz
Tâzelensün her birinüñ sebz-i 'ömrî kış u yaz
Hak budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var*

S o n u ç

Edincikli Ravzî, XVI. yüzyılda yaşamış, Yunuszade olarak bilinen bir şairimizdir. Devri tezkirelerine girememiş olan şairimizin hacimli bir Divanı vardır ve Divan tarafımızdan yayımlanmıştır (Aydemir 2007). Edincik Şehrengizi'nde, mütekerrir muhammes nazım şekli kullanılmış, aruzun Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün kalıbı tercih edilmiştir. Ravzî'nin eserinde diğer şehrengizlerde karşılaştığımız anlatım düzeni/tertibî yoktur. Toplam 106 bentten oluşan şehrengiz metninin ilk 7 bendinde Edincik tanıtılmış, 9-104. bentleri arasında 95 güzelin tavsifi yapılmıştır. Bunlardan 55'inin ismi söylenmiş, geri kalanların lakapları, meslekleri, özellikleri, babalarının adları veya babalarının meslekleriyle tanıtmaları yapılmıştır. Eser, son bendindeki dua ile tamamlanmıştır. Şehrengiz metnine, çalışmamızın bütünlüğü dikkate alınarak "Kaynakça"dan sonra yer verilmiştir.

Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün

Şevk-ı bülbülle tolu her kûşesi bâg u bahâr
Sünbül ü güldür çemen şahrâsı cümle lâlezâr
Her maqâmı dil-güşâdur her kenârı cûybâr
Gülşeninde bülbülâsâ nâle eyler şad hezâr
Hağ budur bâg-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

Şanki gülzâr-ı cinândur anda hûbân-ı cihân
Kimi gül-rû kimi sünbül-mû kimi serv-i revân
Reşk-i Firdevs-i berîn olsa yaraşur her zamân
Gülsitânın seyr iden bulur hayât-ı câvidân
Hağ budur bâg-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

Ravza-i bâg-ı cinândur her mekânı cân-fezâ
Selsebîl ırmağıdur her çeşmesârı gûyiyâ
Hâk-i ‘anber-bârına reşk eyledi müşk-i Hıfâ
Gülşen-i Firdevs’e teşbîh eylesem anı n’ola
Hağ budur bâg-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

Orta yirinde bitüpdür bir çenâr-ı bî-bedel
Bî-bedellikde meger Tûbâ ola aña bedel
Var mı ‘âlemde nazîri ey dil inşâf eyle gel
Bâm-ı çarha irmiş anı Sidre’dür dirsem mağal
Hağ budur bâg-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

- 5 Karşısında ol temâşâlık ki var budur haber
Kim Süleymân’dan kalupdur ol binâ-yı mu‘teber
Hoş mu‘allâ kaşr imiş seyr eyle ey şâhib-nazar
Burc u bârûsı bülend evc-i Şüreyyâ’dur meger
Hağ budur bâg-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

Taş yapısı ak mermer iç yüzi zerrîn-hışt
Tâk u eyvânı muşavver toprağı ‘anber-sirişt
Lâlezâr u murğzâr eṭrâfi gûyâ ki behişt
Meyl ider âb u hevâsına anuñ her hûb u zişt
Hağ budur bâg-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

İsterin Hâk'dan anı kim haşre dek ma'mûr ola
Zerre-i hâkinden anuñ çeşm-i bedbîn dūr ola
'İşret ü 'iş ile halkı tâ ebed mesrûr ola
Luţf-ı Yezdân ile dâ'im her biri me'cûr ola
Hâk budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Var o yirde âsmânâsâ melekler bî-hisâb
Şanıla meşhûr-ı âlem dil-ber-i 'âlî-cenâb
Her birine mübtelâ olmuş hezârân şeyh u şâb
Görse ol meh-rûları şermende olur âftâb
Hâk budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Evvelâ Hünkâr-ı şânî bir melek-manzar biri
Yaraşur olursa bu dīvâneñ ol ser-defteri
Ser-be-ser mecmû'-ı hûbân olmuş anuñ leşkeri
Seyre çıkduqça temâşâ eyle anı gel beri
Hâk budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

- 10 Biri bir ebrû-hilâl u ruhları mihr alnı mâh
Muştafâ'dur nâm ile hûbân içinde oldı şâh
Aldı gönlüm nâ-gehân eliyle ol çeşm-i siyâh
Bed nazardan şakla ol şâh-ı cihânı yâ İlâh
Hâk budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birisi bir mâh-rû nâmıyla Qâđîzâde'dür
Mîve-i mihr ü vefâdan servetüñ âzâdedür
Âşinâlık eylemez bizümle meyli yâdadur
Şeh-süvâr-ı hüsn olanlar hep aña üftâdedür
Hâk budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Hâcı Bayram oğlı dirler birisi bir mâhdur
Ka'be-i kûyı dil ehline ziyâretgâhdur
Bendesidür cümle halk ismi Mehemmed Şâh'dur
Sürmeyen yüzini hâk-i pâyine güm-râhdur
Hâk budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birisi bir beg güzeldür kimseye itmez vefâ
Leşkeri cevri ü cefâdur mülk aña hüsni ü behâ
Müsteḥakk-ı tâc-ı devletdür disem lâyıḳ aña
Mülk-i hüsne anı şâh eyle İlahî dâ'imâ
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem'dür şehri-i İdincik ki var

Düldül-i hüsne süvâr olmuş birisi bir perî
Ḥaydariâsâ 'Ali Bâlî'nün oldum Ḳanber'i
Ben degül cümle vilâyet ḥalkı oldu çâkeri
'Âlem içre bişe-i hüsniün odur şîr-i neri
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem'dür şehri-i İdincik ki var

- 15 Biri bir Baḳḳalzâde bî-terahḥum kîne-cü
Dirheme mâ'il terâzû gibi gördüm rü-be-rü
Teşne-diller şerbet-i güftârın eyler ârzü
'Aşîḳa cevri ü cefâ itmek olupdur aña ḥü
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem'dür şehri-i İdincik ki var

Menba'-i hüsni ü behâ biri Meḥemmed'dür be-nâm
Fıkr-i câm-ı la'liyile oldu dil mest-i müdâm
Rûy-ı mehtâbına mihr-i 'âlem olmuşdur ḡulâm
Ḥâli dâne murğ-ı dil şaydına anuñ zülfi dâm
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem'dür şehri-i İdincik ki var

Biri âhenger Meḥemmed Şâh'dur ol yârı gör
Âheni nerm eyler âteş ol ruḥı ḡül-nârı gör
Ḳo 'inâdı 'ârif ol dükkâna gel yalvarıḡör
Ḳüfr-i zülfi olmuş imân ehlinüñ zünnârı gör
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem'dür şehri-i İdincik ki var

Dil-berüñ biri demürce Muştafâ bir mâh-ruḥ
Ây olur bir kerre göstermez baña ol şâh ruḥ
'Arz ider aḡyâra ammâ ḡün gibi herḡâh ruḥ
Ṭañ degül vird-i zebânım olsa her dem âh ruḥ
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem'dür şehri-i İdincik ki var

Ḥamza Bālī'dür biri bālā-bülend ü ser-firāz
Nev-cevān u nev-resīd u dil-pesend u dil-nüvāz
Nāz u istiḡnā ider 'āşıklar itdükce niyāz
Aña çok çok ḥıdmet it ey dil yaḡın ol az az
Ḥaḡ budur bāḡ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

- 20 Biri kılıccı Ḥasanzāde Ḥüseyn ol māhdan
Eylesem tañ mı şikāyet taldı 'ālem āhdan
Leşker-i ḡam tıḡ-i miḡnetle gelüp ol şāhdan
Ḳıldı yaḡmā şabr u ārāmı dil-i āḡāhdan
Ḥaḡ budur bāḡ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Nāmı Oruç Bālī'dür birisi bir baḡḡāldur
Rūz-ı vaşlı ol mehūñ 'īd-ı mübārek-fāldür
Ruḡları gül sözleri şekker tudaḡı bāldur
'Āşık-ı dil-ḡastesi olan 'aceb ḡoş-ḡāldür
Ḥaḡ budur bāḡ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birinūñ nāmı Memi bir çihre mihr ebrū hilāl
Gördüm anuñ gün yüzün ḡātırda ḡalmadı melāl
Ṭañ degüldür irse mihr-i 'āleme her gün zevāl
Olmış anuñ ḡüsn-i bī-hemtāsına āşüfte-ḡāl
Ḥaḡ budur bāḡ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Bir börekcidür biri sevsem 'aceb mi anı ben
Dā'imā 'āşkı furūnında yanar cān ile ten
Baḡrumı gerçi kıyar nāz ile ol nāzük-beden
Ḥoş gelür cevri baña ammā miyāne itmeden
Ḥaḡ budur bāḡ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Biri Ḡāfilzāde'ye şākird olan Maḡmūd'dur
Ḳaşlarında Ḳābe ḡavseyn āyeti mevcüddur
Devlet anuñ kim aña 'uşşāḡdan ma'düddur
Ḥüy-ı nīkinden o şāhuñ bendesi ḡoşnüddur
Ḥaḡ budur bāḡ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

25 Biri Aḥmed nām ile Qarabıyık olmış laḳab
Cümleden a'lā vü müstešnā disem olmaz 'aceb
Ḥalk-ı 'ālem ser-be-ser aşıfte olmış aña hep
Pîşesi 'uşşâkın öldürmek olupdur bî-sebeb
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem'dür şeh-r-i İdincik ki var

Birinüñ nāmı Meḥemmed kendü bir 'ayyârdur
'Āşıkına rahmı yok bir bî-vefâ dildârdur
'Arz-ı ḥâl eyler aña bilsem 'aceb kim vardur
'Ālemi bir şîveye şatmış geçer mekkârdur
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem'dür şeh-r-i İdincik ki var

Biri bir 'ahdine tırmaz bî-mürüvvet bî-kerem
Eyledi 'ahdi-şifat ser-menzilüm mülk-i 'adem
Râh-ı 'ışkında yaşum aḳdukça çekmezdüm nedem
Ḥâneme rencide kılsa ol Mesîḥâ-dem ḳadem
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem'dür şeh-r-i İdincik ki var

Biri İbrâḫîm Bâli'dür ḥalîl-i cân u dil
Mîhr ü mâhı pertev-i ḥüsni ider anuñ ḥacil
Bî-naẓîr u bî-bedel ḡarrâ güzeldür şöyle bil
Ḳıl nazar her vech ile a'lâdan a'lâ mı degül
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem'dür şeh-r-i İdincik ki var

Biri Tırmuş Bâli'dür ḳaşşâblıḳ şan'at aña
Daḫı ḳoyunda yaraşur ḳuzıdır ol bî-vefâ
Câme-i âl ile gördükce ben anı dâ'imâ
Çok büyükce ḳana girmişsin disem cânâ n'ola
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem'dür şeh-r-i İdincik ki var

30 Keḥudâzâde biri nâmiyle Aḥmed Bâli'dür
Kâkülünüñ ḥâtır-ı fâtır perîşân ḥâlidür
Her sözi şekkerdür ammâ la'li oḡul balıdır
Vuşlatı bâğında şeftâlûların almalıdur
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem'dür şeh-r-i İdincik ki var

Birisi bir bî-vefâdur adına dirler Kaya
Yüregi taşdur anuñ kim aña 'âşık olmaya
Bir mü'ezzinzâdecikdür lîk gelmez oқыya
Hâk-i pâyi dîde-i cânında 'ayn-ı tütüyâ
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Koca Tayı'nuñ biri şakirdidür bir gizlü genc
Bende-i efkende olmışdur aña her pîr ü genc
Nağd-i 'ömri aña harc itdüm egerçi penc penc
İrmedüm vaşlına çekdüm niçe yüz biñ dürlü renc
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Hıdmetinde şehr emîninüñ biri bir gonce-fem
Yaraşur gülzâr-ı hüsni içre açılmış gül disem
Bülbül-i şurîdesi çekmez cefâ-yı hâr-ı gam
Kadd-i mevzûndur anuñ serv-i gülzâr-ı kerem
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birisi Nacaqlızâde bir nigâr-ı nâzenin
Başuña dir 'aqluñı ey dil nacağında şakın
Karşu varursañ bıçağına hezârân âferin
Gülsitânında açılmış lâle sünbül yâsemîn
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

35 Biri bir bāfendedür ismi Murād-ı bî-vefā
Hüb-rûlarda bulunmaz aña beñzer pür-şafā
Lāmi' olmuş rûy-ı mehtābında nūr-ı Muştāfā
Ser-be-ser iklīm-i istiğnā musaḥḥardur aña
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Dil-berüñ biri Hızırçıkzâde'dür bir hoş perî
Vaşlına cümle cihān ḥalkı olupdur müştērî
'Ar'ar-ı bâğ-ı vefâdur dirler ol bālā-teri
Şoyunup meydāna girdüm yolına ḳodum seri
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birisi nāmıyla Bayram ehl-i şan‘at bir güzel
Merhabā eyler dirīgā aña her bir nā-mecel
Key yaraşuğdur libās-ı hüsni anuñ mā-şaşāl
Görmesin bād-ı hāzāndan berg-i ruhsārı halel
Hağ budur bāğ-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

Biri ‘Abdi Şāh’uñ oğlı bir nigār-ı ser-bülend
Dā’imā bī-bāk u bī-pervā gezer ol şeh-levend
Murğ-ı diller şaydına zūlfini kılmışdur kemend
Dilerem kim irmeye aña yavuz gözden gezend
Hağ budur bāğ-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

Kağı yanında birisi bir perī-peyker melek
Kağı çıkmış aradan hep anuñ olmuş mā-melek
Key münāsibdür aña ol hulle-i zerrīn benek
Hüsni bī-hemtāda yoğdur aña hergiz müşterek
Hağ budur bāğ-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

- 40 Biri İlyās oğlıdur adına dirler Muştafā
Yaraşur kūyına dirsem kıble-i ehl-i şafā
Cānuma geçdi benüm hār-ı muğaylān-ı cefā
Zemzem-i eşküm görüp kılsa n’ola bir kez vefā
Hağ budur bāğ-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

Biri bir meh-pārecikdür kim ider berberlicik
Cümle hūbān encüm olsa eyler ol ülkerlicik
Kaşd-ı faşd itse ider müjgānları neşterlicik
Hağ budur kim hoş münāsibdür aña dil-berlicik
Hağ budur bāğ-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

Birisi usta Hasan kardaşıdur nāmı Memi
‘Aşık-ı bī-çāre diller derdinüñ oldur emi
Sīnesidür kara bağrum yāresinüñ merhemi
N’ideyin ammā erāzil zümresidür hem-demi
Hağ budur bāğ-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

Birisi Bengî-lağab ammâ ki bir garrâ güzel
'Âlem-i hüsn içre bî-akrân u bî-hemtâ güzel
Eyledi hayrân beni ol gözleri şehlä güzel
Serv-i bustân-ı melâhatdür o hoş bâlâ güzel
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birisi bir Bendezâde hüsn ile şâh-ı cihân
Bende-i dil-dâde olmuş aña her pîr ü cevân
Yüzini pür-şevğ olur gördükce mihr-i âsmân
Vaşlına Rûm'un harâcın virüp aldum râygân
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

- 45 Birisi Muşlî Re'îs olmak dilerseñ âşinâ
Bağr-ı hicrânına ğarğ olmak gereksin evvelâ
Bî-edeblikdür ser-i kûyına varmağ dâ'imâ
Yılda bir gün meh yüzün görmek yeter ey dil saña
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Biri Yûsuf Bâli bir zîbâ nigâr-ı mâh-rû
Vuşlatın Ya'kûb-ı dil kıılır dem-â-dem ârzû
Hüblar çâh-ı zenahtânına eyler ser-fürû
Kimseye yok meyli istiğnâ olupdur aña hû
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birisi ney-reste Yûsuf'dur yañağı lâle-gün
Leyli-i zülfi yeter boynumda zencîr-i cünün
Kâmet-i bâlâsı fikri kııldı kıaddüm ser-nigün
Mû-miyânı 'ışkına düşdüm olup zâr u zebün
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Biri başum tâcı rûyum aña hâk-i pây olur
Gün yüzün görmek baña olmaz müyesser ay olur
Bezm-i hicrânında kıaddüm çeng ü nâlem nây olur
Gelse güftâra eger tûti-i şekker-hây olur
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Biri gerçi bir siyeh-çerde nigâr-ı hûbdur
Ol benüm yanumda ammâ cümleden mergûbdur
Bir melâhat kânı bir zîbâ güzel maḥbûbdur
Yaraşur her geydügi endâmı pür-üslûbdur
Ḥaḫ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

50 Biri bir hercâ'i dil-ber nâmı 'Abdî Bâli'dür
Dergehinde boynı bağılu bendesi olmalıdır
'Aqlumı tâlân iden gül-ruḫlarınıñ alıdur
Şeh-süvâr-ı ḥüsn olanlar ser-be-ser pâ-mâlidür
Ḥaḫ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Bir güzeller şâhıdur birine dirler Ḳaraḫaş
Cümle maḫdûrın aña ḫarc itdi çeşm-i şim-pâş
Ḳıl ḫazer ol bî-vefâdan ey gönül gâfil me-bâş
Bir pul itmez 'ışk meydânında yüz biñ cân u baş
Ḥaḫ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Biri Ṭurgudzâde Aḫmed şan'atı neccârlıḫ
Ṭurresinde 'âşıḫuñ 'ömrin keser tarrârlıḫ
Gelse bu vîrâneye ḫılsa eger mi'mârlıḫ
Ḳalmaz idi ḫâne-i dil-tengüm içre darlıḫ
Ḥaḫ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Biri mihr-i burc-ı ḫüsn ammâ ki nâmı Mâh-ı nev
Âsmân-ı behcetüñ bedr-i temâmı mâh-ı nev
Ser-fürü idüp kime virmez selâmı mâh-ı nev
Gün gibi meşhûr-ı âfâḫ olmaya mı Mâh-ı nev
Ḥaḫ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Bir perîdür biri dirler adına Ḳurşun Döken
Eşkümi şim itdi reng-i rüyümü altün döken
Ḳaddi ceng eyleyüp ol ḫâmeti mevzûn döken
Eyledi cevır ü cefâ resmin baña ḫanun döken
Ḥaḫ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

55 Biri Fazlî Bâli'dür varsañ eger dükkânına
Dâ'imâ mazhar düşerdüñ fazla-i ihsânına
Bir nefesde âdemüñ cânlar bağışlar cânına
Behremend-i 'ömr olur her kim ki varsa yanına
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

İkisi iki bürâderdür ki gördüm anları
Zînet olmuş gün-e-gün halvâ ile dükkânları
'Aşık-ı hayrânlarıyla ol halâvet kânları
Çâr-sü içre iderler dâ'imâ dîvânları
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birisi bir tâlib-i 'ilm-i ilâhî sühte
Âsmân-ı hüsnüñ olmuş mihr u mâhı sühte
İtdürür 'ışkuñda baña her gün âhı sühte
Öldürür cevriyle bu ben bî-günâhı sühte
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birine dirler Kâtırcızâde bir ferhunde zât
Niçe şâhı eylemişdür nağ'-ı hüsnî içre mât
Lebleri yanında kemter hâkdür kand-i nebât
Nâz ile cevân idüp meydân-ı hüsnî şaldı at
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Gülşen-i hüsnüñ güli biri Ebû-bekr-i kerem
Yaraşur ol gonceye Şiddîk-ı şânîdür disem
Vuşlatı bâğından olmadum dirîğâ muğtenem
Anuñ ancağ yâr-ı gârı olmayan şeydâ benem
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

60 Birisi Hâcı 'Ömerzâde zarâfet kânıdır
Ben aña Bû-bekr-i şânîdür disem erzânîdür
Hâşılı mülk-i hayânuñ Hâzret-i 'Oşmân'ıdır
Ol 'Ali-heybet şecâ'at kühnuñ arslânıdır
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birisi nāmıyla Aḥmed Şāh'dur bir nev-cevān
Tañ mı yüzün sürse ḥāk-i pāyine şems-i cihān
Gözüme 'ālem görünmez olsa çeşmümden nihān
Dā'imā evşāf-ı la'idür baña vird-i zebān
Ḥaḳ budur bāğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birisi bir meh-cebīn ü nāzenīn ismi Ḥasan
Zehr-i hicrānidur anuñ 'āşıkuñ 'ömrin kesen
Boynuma taḳsam n'ola sevdā-yı zülfinden resen
Ben ölürsem ğam degül olsun hemān ol sağ esen
Ḥaḳ budur bāğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birisi bir pādişāh-ı mülk-i ḥüsn ismi Ḥüseyn
Kerbelā-yı 'ışkına cān virmek oldı baña deyn
Zikr-i nāmıdur viren bu defter u dīvāna zeyn
'Ömrümüñ tūmārımı tayy itdi ḥaḳ-ı 'arızeyn
Ḥaḳ budur bāğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birinüñ nāmı Dede mestürdur peşmīnede
Kimse hem-rāh olımaz anuñla kibr ü kīnede
Kendi görür mişlini ancak hemān āyīnede
'Andelīb-i cān u dildür kim yaraşur sīnede
Ḥaḳ budur bāğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

65 Ğonce 'İsā'dur biri ölmüşleri ihyā ider
Gülşeninde bülbül-i güyaları şeydā ider
Ḳāmeti rüz-ı kıyāmetden ḥaber imā ider
Başum üstünde yirüñ var dirsem istiğnā ider
Ḥaḳ budur bāğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Biri bir Kız Naḳşı dildār u nigār-ı zen-şıfat
Deldi tır-i cevri ammā sīnemi sūzen-şıfat
İttiḥād itsem eger anuñla cān u ten-şıfat
Sāde pehlūya çekerdüm anı pīrāhen-şıfat
Ḥaḳ budur bāğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birisi bir hande-rû giryân ider 'uşşâkıını
Tağıdur sevdâ-yı zülfi sünbülün evrâkıını
Bülbülâsâ inledür gülzârınuñ müştâkıını
Tutsa 'âşıkklar n'ola şemşirine a'nâkıını
Haq budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Bir melâhat menba'ıdur birinün ismi Naşûh
Yazsa şarihler kitâb-ı hüsnine yüz biñ şürüh
Bâb-ı vaşfindan yine hiç kimseye olmaz fütüh
Vuşlatına şabr-ı Eyyüb ile lâzım 'ömr-i Nüh
Haq budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birisi Etmekcizâde nâm ile Maħmûd'dur
Ni'met-i vaşlı müdâm etmek gibi maqşuddur
Furqatında gökler âhumdan benüm pür-düddur
Ansuz olsam bir nefes 'âlemde yirüm oddur
Haq budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

70 Kul Hızırzâde biri bir mâh-çihre âftâb
Pâdişehler aña bende ol şeh-i 'âlî-cenâb
'Ârızı mihr-i münevver kâküli miskîn şehâb
Göz kamaşur yüzine bakmağa mâni'dür hicâb
Haq budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birisi Hammâmcınuñ oğılı bir bâlâ dırâz
Başuma kaynar şular koydı benüm ol ser-firâz
Şoydı 'uryân itdi el-ğâşıl beni ol dil-nüvâz
'Ömrin efvn eylesin anuñ o Hâyı-ı bî-niyâz
Haq budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Nâmı Aħmed'dür birinün bir mükerrremzâdedür
Bâğ-ı Firdevs-i vefâdan çıkmış âdemzâdedür
Bî-bedel bir beg güzel bir mîr ekremzâdedür
'Âlemün maqbûli bir şâh-ı mufahhamzâdedür
Haq budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birine Zü'n-nün-ı Mısrî dirler ol bir göncedür
Fikr-i şâm-ı zülfi ehl-i dillere eglencedür
Bir nihâl-i tâzedür bir dil-ber-i nârincedür
'Âşıka cevri hemân bir kerre yalvarıncadır
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birisi bir menba'-ı cüd u 'ağâ kân-ı vefâ
Süfre-i ihsânına mecmû'-ı 'âlem imtilâ
Anası anuñ gibi beş beş toğursun dâ'imâ
Ol kerem kânına bizden lâzım olmışdur du'â
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

75 Hızr-ı şânîdür biri cânım sever ol dil-beri
Hağ budur kim çeşme-i hayvâna beñzer lebleri
Hâlidür Ye'cüc kendi mülk-i hüsn İskender'i
Çeşmüñe kuhl-ı cilâdur gözün aç hâk-i deri
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Biri Kaşşâb oğlıdur 'uşşâkını kurbân ider
Lâf olamaz dir isem bir günde yüzbiñ kan ider
Şâhdur her bendeye cevri ü sitem ihsân ider
Yâr olur ağyâr ile ben hasteyi bî-cân ider
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birinüñ Ca'fer'dür ismi bir nigâr-ı pür-hüner
'Âşıkuñ hâlin bilür bir yâre 'âşıkdur meger
Kıl nazar ol iki nür-ı dîde dünyâlar deger
Ol güler ben itdügümce bülbülâsâ nâleler
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Biri Hâcı Bâli idüp Ka'be-i küyün tavâf
Mû-miyânı seyrine sa'y itdi tab'-ı mû-şikâf
Merve hağıçün Şafâ ile idüp dil ittişâf
Lezzet-i hürmâ-yı la'lin hâşıl itdi bî-hilâf
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Cennet-i hüsn içre biri nām ile Rıd̄vān'dur
Ser-be-ser yanında hıd̄metkār olan ğılmāndur
Vaşlı ol hūrīveşüñ dil derdine dermāndur
Çaddi Tūbā la'li Kevşer bir kerīmü'ş-şāndur
Hağ budur bāğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

80 Birisi Halvācızāde tatludur şekker gibi
Anı hayrān dil sever halvā-yı şīrīn-ter gibi
'İş iderdüm bezm-i 'ālem içre şīr-i ner gibi
Emsem anuñ leblerin her demde kāhīler gibi
Hağ budur bāğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Dil-pesendüñ birisi bir şāh-ı heft-iqlīmdür
Ben gedādan ger su'al eylerseñ anı kimdür
Dimek olmaz ismin ammā harf-i evvel mīmdür
Çaşları altūna beñzer reng-i rüyı sīmdür
Hağ budur bāğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birinüñ zāhir zenahdānında çāhı Yūsuf'uñ
Cān u diller bend ider zūlf-i siyāhı Yūsuf'uñ
Çeşm-i cāna tūtiyādur hāk-i rāhı Yūsuf'uñ
'İşkı dilden olmasun hālī İlāhī Yūsuf'uñ
Hağ budur bāğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

'Abdirahmān'uñ biri şāhı cemī'-i 'ālemüñ
Dil-ber-i mağbūlidür mecmū'-ı nesl-i 'ādemüñ
'İlm oğur şākirdi olmışdur İmām-ı A'zam'uñ
Bende-i ednāsı ol 'izzetle geçsün her demüñ
Hağ budur bāğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Birisi iqlīm-i hüsnüñ 'İsi-i devrānıdır
Aña Hızrīzāde dirler ol bir ādem cānıdır
Hüsn-i şavtı şanki Dāvud nebī elhānıdır
Küfr-i zūlfı ehl-i 'işkuñ dīnidür imānıdır
Hağ budur bāğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

85 Bî-vefānuñ biri Qāsımzāde Muşlî Şāh'dur
Qışmeti 'ışk ehline her demde āh u vāhdur
Her melek-rū necm-i hūsn ol içlerinde māhdur
'Āşıkun cānına maḥbes ğabğabında çāhdur
Ḥaḳ budur bāğ-ı İrem'dür şehri-i İdincik ki var

Biri olmuş bir gül-i gülzār-ı hūsnūñ bülbülü
Kim henüz ol ğonce-i nev-reste sevmiş bir güli
Ğonce-i bāğ u melāḥat ağzı kākül sūnbülü
Niçe miskini tutup zencire çekmiş kākülü
Ḥaḳ budur bāğ-ı İrem'dür şehri-i İdincik ki var

Biri Tuzcızāde'dür bir dil-ber-i şirīn-kelām
Cümle hūbān içre ol ke'l-milḥ olupdur fi't-ta'ām
Hūsnini seyr itdürür 'uşşāka ol pür-iḥtişām
Ol melāḥat kānına muhtāc olupdur ḥās u 'ām
Ḥaḳ budur bāğ-ı İrem'dür şehri-i İdincik ki var

Birine dirler Qarañğıllı Meḥemmed nām ile
Cem' idüp hūbānı bezm eyler mi [ol] gül-fām ile
İşterin kim Ḥaḳ müyesser eyleye eyyām ile
'İş u 'işret eyleyem ol rind-i dürd-āşām ile
Ḥaḳ budur bāğ-ı İrem'dür şehri-i İdincik ki var

Birisi Bākī Re'īs'ün oğlıdur bir serv-ḳad
Gülşen-i hūsne gül-i nev-restedür ol lāle-ḥad
Düşdügince 'ālem içre ḳalb-i a'dāya ḥased
'Ömr-i bākī rūzi ḳılsun aña evvel Ḥayy ebed
Ḥaḳ budur bāğ-ı İrem'dür şehri-i İdincik ki var

90 İkisi iki bürāder birbirinūñ hem-seri
Öldürürler cevr ile her 'āşık-ı bî-dilleri
Çarḫ-ı hūsnūñ biri māhı biri mihr-i enveri
Ḳıldılar pā-māl-i ğam ḳahr ile ben ḥākisteri
Ḥaḳ budur bāğ-ı İrem'dür şehri-i İdincik ki var

Birinin nâmı Yûsuf bir melâhat kânıdur
Şehre yakında müsâfür gelmiş âdem cânıdur
Bendesine bende olan 'âlemüñ sultânıdur
Ğabğabınun çâhı mücrim gönümün sultânıdur
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehri İdincik ki var

Çâr-sû-yı hüsn içinde birisi bir ser-terâş
Kelle-i 'uşşâkı tîğ-ı cevri ile eyler terâş
Kılur aña ser-fürü her kimse kim ister terâş
Nâz ile şiveyle anı eyler ol dil-ber terâş
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehri İdincik ki var

Biri hammâm içre bir garrâ güzel dellâkdür
Baş keser kanlar döker hem cüst u hem çalâkdür
Ayağına rüy-ı zerdüm ferş u cismüm hâkdür
Tîğ-ı cevri dilüm mecrüh u sinem çâkdür
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehri İdincik ki var

Birisi Ferhâdzâde dil-ber-i şîrin-kelâm
Âsitânında olupdur niçe husrevler gulâm
'Âşık olmuş hadd-i gülgünına cümle hâs u 'âm
Zülf-i şebdizine bağlanmış gönüller bi't-temâm
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehri İdincik ki var

- 95 Birisi aña bürâder mâh-ruğ bir âftâb
Görmege her gün yüzün mihr-i sipihr eyler şitâb
Sîne tennürında itdüm bağrumı ey dil kebâb
Eşk-i hününüm görüp rahm itmez ol 'âlî-cenâb
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehri İdincik ki var

Dil-ber-i nâ-mihrbânun birisi Mansûr'dur
Ruğları bedr-i dücâ zülfi şeb-i deycürdur
Gerçi hüsn-i 'âlem-ârâyile ol meşhûrdur
Pertev-i mihr-i vefâ ammâ dilinden dürdur
Hağ budur bâğ-ı İrem'dür şehri İdincik ki var

Birisi ‘Abdu’l-Celîl’ün oğlu bir ra’nâ beşer
Cümle hûbân içre bir maḥbûb müsteşnâ beşer
Kıl nazar inşâf ile gör kim niçe zîbâ püser
Her gören bî-iḥtiyâr ider ‘aceb a’lâ püser
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

Birisi bir dil-ber-i bî-mişl ü hem-tâ müy-tâf
‘Âşıkına kara çullar geydürür ol bî-ḥilâf
Çağırup Ḥaḳḳ’a derûndan neccinâ mimmâ neḥâf
Ka’be-i kûyını yüz biñ sa’y ile kıldum tavâf
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

Biri İslâm oğlu Muşli bî-ḥaḳîḳat bî-vefâ
Dîni yoḳ bir kâfir itmez itdügin anuñ baña
Bâr-ı cevrin çekmege yoḳ tākātüm yâ Rabbenâ
Ḥâlûme raḥm idüp inşâf eylemez inşâf aña
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

100 Bir güzeldür biri dirler adına Yanık Ḥasan
‘Âşıkın eyler şeb-i hecrinde uyanık Ḥasan
Şimdi bir ‘Azrâ-şıfat sevmiş olup Vâmık Ḥasan
Yaraşur her dâ’imâ dirsem aña ‘Âşık Ḥasan
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

Biri bir başmaçcı dil-ber ḳaddi mevzûn şekli hûb
Ayağa saldılar işin yoḳ iken hergiz ‘uyûb
Çekdürürken dâ’imâ ‘uşşâka envâ’ı görüp
Ḥıdmetine meyl ider ḥikmet budur kim her ḳulûb
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

Dil-berüñ nāmıyla ‘İsî Bâli dirler birine
Yirde görse kûyını gökde Mesîḥâ yirine
Gerdenin tutarsa ‘âşık yirüdür şemşîrine
Niçe diller bend olupdur zülfinüñ zencîrine
Ḥaḳ budur bâğ-ı İrem’dür şehr-i İdincik ki var

Birisi şâh-ı cihānuñ bir dil-āver bendedür
Çihre-i meh-tābına hırşid-i hāver bendedür
Kaddi şimşādına ey Ravzî şanavber bendedür
Hāşılı deryā-yı hüsne bir şināver bendedür
Hağ budur bāğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Haşre dek söylense bulunmaz nihāyet ey gönül
Bu yirüñ maḥbūbına yok ḥadd ü gāyet ey gönül
Her biri bir ḳad-ḳıyāmet ḡamze āfet ey gönül
Ger ḳıyāma gelseler ḳopar ḳıyāmet ey gönül
Hağ budur bāğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

105 Hāric ez-defter niçe nev-resteler var bî-'aded
An-ı ruḥsārına olmış iki ebrü iki med
Hāme taḥrīr idemez zirā ki gördüm lā-yu'ad
Her birisin şā'ir-i ḥādiş ider şî'inde 'ad
Hağ budur bāğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

Yā İlāhī her birine ruzı ḳıl 'ömr-i dirāz
Ḳāmet-i bālāyile her biri olsun ser-firāz
Serv-ḳadler nāz idüp 'āşıḳlar itdükce niyāz
Tāzelensün her birinüñ sebz-i 'ömri ḳış u yaz
Hağ budur bāğ-ı İrem'dür şehr-i İdincik ki var

KAYNAKLAR

- AKKUŞ, Metin (1987), *Türk Edebiyatında Şehrengizler ve Bursa Şehrengizleri*, Erzurum: Atatürk Üni. SBE. Yüksek Lisans Tezi.
- AYDEMİR, Yaşar (1999), “Esîrî’nin Bağdat Şehrâşûbu” *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Dr. Himmet Biray Özel Sayısı*, Ankara: Gazi Üniversitesi, 446-475.
- (2001a), “Sânî’nin Rodos Şehrengizi”, *Türk Kültürü*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, S. 455, 167-174.
- (2001b), “Hâdî’nin Saray Şehrengizi”, *İlmî Araştırmalar Dergisi*, İstanbul: İlim Yayma Cemiyeti, S. 12, 31-56.
- (2007), *Ravzî Divanı*, Ankara: Birleşik Kitabevi Yayınları.
- AYTEKİN, Mehmet F. (1997), *Edincik*, İstanbul.
- ERDOĞAN, Mustafa (2002), *Türk Edebiyatında Muhammes*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İPEKTEN, Haluk (1997), *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kur’an-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali, (1993), (Haz.: Ali Özek vd.) Ankara: TDV. Yayınları.
- TUMAN, Nâil (2001), *Tuhfe-i Nâilî*, (Haz.: Cemâl Kurnaz- Mustafa Tatcı), Ankara: Bizim Büro.
- TÜFEKÇİOĞLU, Abdülhamit (2001), *Edincik’te Türk Devri Eserleri*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1999), *Karesi Meşâhiri* (Haz.: Mehmet Sarı, Ahmet Karaman), Balıkesir: Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları.